

Смагін Ігор Іванович –

доктор педагогічних наук, кандидат наук з державного управління, ректор Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, професор кафедри методики викладання навчальних предметів ЖОІППО.

Коло наукових інтересів: післядипломна педагогічна освіта, методика навчання суспільствознавчих дисциплін, управління освітою, історія вітчизняного мореплавства і суднобудування.
e-mail: igsmagin@gmail.com

УДК 372.832(075.3):930.24

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОБОТИ З ХРОНОЛОГІЄЮ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

У статті висвітлено підходи до розвитку хронологічних умінь у методиці навчання історії. Охарактеризовано проблематику вивчення хронології в контексті компетентісно зорієнтованого навчання. Визначено структуру хронологічного складника предметної історичної компетентності та висловлено припущення щодо змістового наповнення когнітивного, операційно-діяльнісного та аксіологічного компонентів хронологічного складника предметної історичної компетентності. Здійснено спробу вибудувати вимоги до формування хронологічного складника предметної компетентності на основі аналізу оновлених програм та напрацьовань сучасної методики навчання історії.

Ключові слова: хронологія; предметна компетентність; хронологічна компетентність.

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід до навчання школярів визначено в Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти як основний. Серед комплексу ключових, галузевих, предметних та міжпредметних компетентностей для вчителів історії важливе місце посідає предметна історична компетентність. Однак у наукових публікаціях та нормативних документах відсутня термінологічна чіткість щодо складників предметної історичної компетентності. В одних випадках ці складники отримують статус компетентності та називаються хронологічною, просторовою, інформаційною, логічною, аксіологічною компетентностями в межах предметної історичної компетентності. В інших випадках ці компетентності визначаються компетенціями/складниками/компонентами предметної історичної компетентності.

Очевидно, що хронологічний складник чи хронологічна компетентність формуються шкільними історичними курсами, оскільки хронологія є своєрідною системою орієнтування в історичному часі.

Вважаємо, що хронологічний складник предметної історичної компетентності має системно та послідовно розвиватися впродовж навчання в основній школі. Укладачами задекларовано, що оновлені в 2017 р. програми з історії для учнів 5–9 класів переорієнтовані на компетентнісний підхід і в них виокремлено серед інших хронологічні знання, розуміння й уміння. Проте аналіз програм дає підстави стверджувати, що укладачі не врахували чинник поступового щорічного ускладнення і поглиблення

значених результатів навчання та випустили аксіологічний компонент компетентності, що формується на матеріалах хронології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага до навчання хронології приділялася педагогами і методистами від початку викладання історії в закладах освіти. Якщо в дорадянській школі основну увагу здебільшого було сфокусовано на способах і прийомах запам'ятовування дат, то в радянській школі вчителі намагалися формувати в учнів уміння працювати з хронологією (датами, епохами, періодами, етапами тощо). Саме для цього розроблялися та використовувалися в практиці навчання хронологічні задачі та ігри.

Поява в методиці концепту компетентності спонукає дослідників (К. Баханов, В. Власов, Д. Десятов, Т. Малецька, О. Мокрогуз, О. Пометун, О. Фідря та ін.) акцентувати увагу на способах і прийомах формування хронологічної компетентності учнів. Однак навчальні програми переважно спрямовувалися лише на розвиток хронологічних знань та вмінь. У зв'язку з появою перших (2017) програм, в яких чітко визначено складники предметної компетентності, виникла необхідність у формуванні методичного підходу до поступового і системного формування хронологічного складника предметної компетентності учнів на уроках історії в 5–9 класах.

Формулювання цілей статті. Метою нашої публікації є визначення вимог до формування хронологічного складника предметної компетентності на основі аналізу оновлених програм та напрацювань сучасної методики навчання історії.

Виклад основного матеріалу. Радянські методисти в середині 80-х рр. ХХ ст. визначили комплекс хронологічних умінь, які диференціювалися за віком школярів і змістом навчальних програм з історії. У виданні «Актуальні питання методики навчання історії в середній школі» за редакцією А. Колоскова (1984) було запропоновано оригінальний поділ хронологічних умінь за класами навчання [1, с. 117–118].

Відповідно, деталізація хронологічних умінь знайшла відображення і в сучасній українській методиці. Дослідник В. Власов визначив місце хронологічних умінь у системі предметно-історичних. Передбачалося, що програма з історії для 12-річної школи повинна містити такі хронологічні вміння школярів: визначати дати та хронологічні межі подій; співвідносити рік зі століттям, століття – з тисячоліттям; співвідносити дати подій з певним періодом історії; правильно користуватися лінійною шкалою; встановлювати послідовність та синхронність історичних подій; складати хронологічні таблиці; синхронізувати події історії України та всесвітньої історії; складати синхроністичні таблиці; виділяти сутнісні ознаки історичного періоду чи етапу.

Як зазначає В. Власов, у старшій школі мають бути сформовані вміння розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу; зіставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії; використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу [4, с. 17].

Із появою поняття «компетентність» почався пошук логічного змісту й обсягу похідного поняття – «предметна історична компетентність». Спочатку структурними елементами предметної компетентності визначалися складні вміння: хронологічні, просторові, мовленнєві, інформаційні, логічні, аксіологічні. Пізніше зазначені вміння назвали компетенціями, які визначалися структурними компонентами предметної компетентності. Відтак з появою Державного стандарту, в якому мовленнєву компетентність визначено як ключову, в структурі предметної історичної компетентності виокремлювали п'ять компетентностей: хронологічну, просторову, інформаційну, логічну, аксіологічну. У дисертаційних дослідженнях останніх років запроваджено підхід, за яким предметна історична компетентність (в однині) структурно складається зі складників/компонентів: хронологічного, просторового, інформаційного, логічного, аксіологічного. Залишається відкритим питання: хронологічний складник предметної компетентності – це окрема компетентність, компетенція чи складне вміння? Відсутність відповіді на це запитання нівелює спробу оновлення навчальних програм на засадах компетентнісного підходу.

Вивчаючи підходи до визначення місця хронології в сучасній методиці навчання історії, О. Пометун у структурі предметної історичної компетентності спочатку виокремлювала складні вміння, серед яких і вміння хронологічні. Дослідниця диференціювала хронологічні вміння для учнів 5–7 класів [7, с. 76–77]. Пізніше запропонувала аналогічну диференціацію і для інших класів. Так, у 8–9 класах школярі мали б розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу, а в 10–11 класах – співвідносити історичні події, явища з періодами (епохами); орієнтуватися в науковій періодизації історії та використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу [8, с. 9].

Критеріями розвитку хронологічної компетентності О. Пометун визначила такі складні вміння учнів: розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу; співвідносити історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії; використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу [6, с. 7].

В. Власов також визначав предметні вміння основними структурними елементами предметної компетентності. Так, хронологічна компетентність, на його думку, може опредметнюватися такими вміннями: встановлення хронологічної послідовності подій; встановлення дат, періодів, хронологічних меж за подіями, явищами, процесами, засвідченими уривками з документів або візуальними історичними джерелами [5, с. 4]. «Опрацювання хронології має бути спрямоване на формування в учнів «потреби й звички» локалізувати в часі історичні факти, встановлювати між ними часові відношення, а якщо для цього бракує інформації – на прагнення шукати її» [5, с. 8].

В. Власов запропонував диференціацію хронологічних умінь за рівнем складності: початковий рівень – завдання на схвалення чи заперечення дати певної події або на встановлення, яка з двох подій відповідає вказаній даті (або навпаки); середній рівень – завдання на співвіднесення декількох подій з датою (і навпаки) або на визначення, яка з декількох наведених подій відбулася раніше; достатній рівень – завдання на побудову хронологічного ланцюжка (таблиці) з наведених подій; високий рівень – складання синхроністичних таблиць та розв'язування хронологічних задач на 2–3 дії [4, с. 22]. В. Власов визначає відмінність між рівнями в різній кількості дат: менший – для достатнього, а більший – для високого.

К. Баханов запропонував таку диференціацію хронологічних умінь: початковий рівень – завдання на встановлення відношень «раніше – пізніше»; середній – завдання на знання дат, орієнтацію в хронологічній послідовності подій; достатній – завдання на синхронізацію подій та явищ, що відбувалися на одній території; високий – завдання, які виявляють орієнтацію в часі, зокрема визначення синхронності подій історії України з подіями всесвітньої історії [3].

Дослідник О. Фідря зауважував, що хронологічні вміння та навички мають прикладний характер, зводяться до математичних розрахунків і на рівень наукового розуміння часу учнів не підносять [9, с. 4]. Він запропонував у межах хронологічної компетентності виокремлювати знання (уявлення, поняття, теорії, склад досвіду), процесуальні вміння та навички, базові методологічні ідеї, механізм психологічної саморегуляції [9, с. 5].

Отже, впровадження компетентнісного підходу спонукало дослідників до аналізу змісту предметної історичної компетентності та її хронологічного складника.

Ми пропонуємо розглядати історичну компетентність як предметно-курсому, у структурі якої є п'ять складників: хронологічний, просторовий, інформаційний, логічний, аксіологічний. Кожний складник функціонально можна поділити на три компоненти: когнітивний, операційно-діяльнісний, аксіологічний. Саме тому в структурі хронологічного складника предметної історичної компетентності ми також виокремлюємо ці компоненти.

Аналіз оновлених у 2017 р. навчальних програм та методичних рекомендацій до них виявив, що вони спрямовують педагогів лише на формування предметних умінь і ключових компетентностей. Про предметну/-ні компетентності не йдеться. Переважна орієнтація програмових вимог на розвиток когнітивного й операційно-діяльнісного компонентів хронологічної компетентності призвела до того, що в оновлені програми з історії для 5–9 класів 2017 р. закладено радянський методологічний підхід 1984 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння хронологічних умінь

Клас	Диференціація умінь в оновленій програмі (2017)	Диференціація умінь в радянській методиці (1984)
5	Знати, як відбувається відлік часу в історії; уміти і застосовувати набуті знання та вміння для того, щоб визначати тривалість і послідовність історичних подій, співвідносити рік із століттям.	Встановлювати послідовність історичних подій (раніше, пізніше) та їх тривалість (за датами); співвідносити рік із століттям.
6	Знати основні події з історії стародавнього світу, уміти здійснювати відлік років в історії, співвідносити рік/століття/тисячоліття.	Встановлювати послідовність, тривалість і синхронність подій; складати хронологічну таблицю за окремими темами курсу; співвідносити століття з тисячоліттям; правильно застосовувати лічбу років в історії.
7	Знати і розуміти періодизацію історії Середньовіччя, уміти співвідносити події, процеси, явища з відповідними періодами історії Середньовіччя.	Встановлювати тривалість і синхронність окремих однорідних процесів (в різних країнах); складати синхроністичну таблицю для окремої теми чи окремого розділу курсу; співвідносити століття та дати подій з певним періодом історії середніх віків.
8	Уміти співвідносити події, явища і процеси історії Європи і України.	Складати хронологічні та синхроністичні таблиці історичних подій, процесів; співвідносити століття і дати подій з конкретним періодом вітчизняної історії.
9	Уміти синхронізувати події, явища і процеси європейської історії та історії України.	Встановлювати синхронність найважливіших історичних процесів (у різних країнах).

Сучасні методисти стверджують, що робота з хронологією повинна передбачати в межах когнітивного компонента засвоєння хронологічних знань та їх розуміння. Аналіз оновлених програм (2017) свідчить, що саме в 5–6 класах мають бути сформовані знання про хронологічні межі, часові періоди, систему літочислення, з якими учні далі вивчають курс історії України та всесвітньої історії до 9 класу включно. Мабуть, потребує ускладнення та розвитку комплекс хронологічних знань на матеріалах відповідних курсів про історичні ери, періоди, етапи, підходи істориків до їх виокремлення, розуміння того, що за різними підставами класифікації можна по-різному визначати періоди та етапи. Наприклад, укладачі оновлених програм чомусь визначили період XVI–XVIII ст. як епоху воєн за переділ Європи та світу. Однак, беручи за основу класифікаційних критеріїв чинники зі сфери культури, економіки, релігії тощо, ми отримуємо інші характеристики цього періоду та, відповідно, змінюємо його хронологічні межі.

На нашу думку, у межах операційно-діяльнісного компонента в учнів/учениць потрібно формувати вміння працювати з хронологічними поняттями, називати в контексті історичних подій основні дати; визначати послідовність подій, процесів; групувати дати

на основі певних подій і процесів; співвідносити дати з історичними подіями і процесами; співвідносити дати подій і процесів в регіоні, державі, Європі, світі; співвідносити дати з персоналіями, подіями, предметами й об'єктами, зображеними на схемах, картах, фотографіях, рисунках, слайдах, відеоматеріалах тощо; співвідносити дати з текстами письмових джерел, скласти власну періодизацію історичного процесу.

Вважаємо, що в межах аксіологічного компонента в учнів/учениць потрібно формувати власне ставлення до історичного часу та наукових інструментів його виміру, оцінювати аргументованість та обґрунтованість періодизації історичних процесів; створювати часові асоціації; сформувати потребу й орієнтацію у практичному ставленні до часу, усвідомити значення часу та навичок його вимірювання для розуміння історичного процесу [3].

На жаль, залишається актуальним у 2017 р. зауваження О. Фідри, висловлене ним ще у 2004 р. щодо тодішніх навчальних програм, в яких не дотримувалися за класами (курсами) психолого-педагогічні та дидактичні вимоги щодо послідовності, наступності, ускладнення та розвитку до хронологічних знань, умінь та навичок [9, с. 6].

Очевидно, що формування когнітивного компонента хронологічного складника предметної історичної компетентності учнів має враховувати необхідність змістового ускладнення та поглиблення з кожним роком навчання в межах курсів історії. На практиці відбувається протилежне: надскладні завдання вчитель та учні повинні вирішувати в 5 і 6 класах (розуміння часу, осмислення різних хронологічних систем, понять «ера», «період» та ін.), для того, щоб у 9 класі просто запам'ятовувати і співвідносити дати курсу вітчизняної історії і курсів всесвітньої історії та історії України.

На нашу думку, хронологічні вміння в переліку від простих до складних можна представити такою послідовністю: називати основні дати; визначати послідовність подій, процесів; групувати дати на основі певних подій і процесів; співвідносити дати з історичними подіями і процесами; співвідносити дати подій і процесів в регіоні, державі, Європі, світі; співвідносити дати з персоналіями, подіями, предметами й об'єктами, зображеними на схемах, картах, фотографіях, рисунках, слайдах, відеоматеріалах тощо; співвідносити дати з текстами письмових джерел; вміння скласти синхроністичну таблицю; застосовувати періодизацію як інструмент пояснення суті перебігу історичних подій і процесів; застосовувати різні стилі літочислення до конкретних подій; використовувати синхроністичну таблицю як інструмент пояснення історичних подій і процесів; пояснювати суть різних методик запам'ятовування хронології; створювати власні періодизації процесів, явищ; вміння скласти періодизації на основі різних класифікаційних критеріїв; вміння використовувати періодизації для характеристики історіографічного та джерелознавчого матеріалу.

Говорячи про аксіологічний компонент хронологічного складника предметної історичної компетентності, зосередимо увагу на доцільності усвідомлення учнями важливості поняття часу для людського життя та як основної характеристики історичних процесів; важливості знання дат конкретних історичних подій для відчуття повноцінної громадянськості та як показника освіченості; оцінювання аргументованості й обґрунтованості періодизації історичних процесів; оцінювання наукових інструментів для виміру історичного часу.

Пропозиції щодо усвідомлення учнями часу як фундаментальної структури Всесвіту [2, с. 39], на нашу думку, на уроках історії є недоречними. Висловлюємо це судження, узявши до уваги суперечності в інтерпретації категорії часу з позицій різних філософських парадигм, із позицій теорії простору-часу А. Ейнштейна та лінійної незворотності та послідовності подій у навчальних періодизаційних схемах курсу шкільної історії. Детальне висвітлення зазначених суперечностей потребує окремої статті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Знанневий підхід до вивчення хронології в курсі історії в радянській школі трансформувався в діяльнісний – учнів готували трансформувати набуті знання в уміння і навички. Перехід до компетентнісного підходу в навчанні історії актуалізував необхідність чіткого структурування предметної історичної компетентності. Ми пропонуємо в її структурі виокремлювати п'ять складників, кожний з яких поділяється на три компоненти: когнітивний, операційно-діяльнісний, аксіологічний. Від форму-

вання хронологічних знань та вмій методика навчання історії перейшла до розвитку хронологічного складника предметної історичної компетентності. Запропонований нами зміст когнітивного, операційно-діяльнісного та аксіологічного компонентів хронологічного складника предметної історичної компетентності з варіантами ускладнення в процесі навчання може використовуватися методистами, вчителями, укладачами навчальних програм. Окремого дослідження потребує проблема змісту аксіологічного компонента в контексті вивчення хронології.

Використані джерела

1. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе : пособие для учителя / А. Г. Колосков, Г. В. Клокова, П. С. Лейбенгруб и др. ; под ред. А. Г. Колоскова. – М. : Просвещение, 1984. – 272 с.
2. Баханов К. О. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі : монографія / К. Баханов, С. Баханова, О. Барнінець, Н. Венцева, О. Гуренко, Д. Десятов, Г. Кашкар'ов, В. Мирошніченко, О. Мокрогуз, В. Ницета, А. Федчиняк ; за заг. ред. К. Баханова. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 520 с.
3. Баханов К. О. Учнівські компетенції як складова програм з історії для 12-річної школи / К. О. Баханов // Історія в школах України : наук.-метод. журнал. – 2004. – № 7. – С. 7–11.
4. Власов В. Час і течія річки не чекають людину (Перевірка хронологічних умінь у процесі тематичного контролю з історії в основній школі) / В. Власов // Історія в школах України. – 2007. – № 1. – С. 15–24.
5. Власов В. Як перевірити та оцінити історичну компетентність учнів (до концепції контрольних робіт Державної підсумкової атестації з історії України) / В. Власов // Історія в школах України. – 2010. – № 4. – С. 3–17.
6. Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті / О. Пометун // Історія в школах України. – 2007. – № 6. – С. 3–12.
7. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2006. – 328 с.
8. Пометун О. Формування предметної компетентності учнів у процесі навчання історії в основній школі / О. Пометун // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2014. – № 4. – С. 6–9.
9. Фідря О. Чи можливо зрозуміти історію? (Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів) / О. Фідря // Історія в школах України. – 2004. – № 5. – С. 2–7.

References

1. Aktual'nye voprosy metodiki obucheniya istorii v srednej shkole : posobie dlja uchitelja / A. G. Koloskov, G. V. Klokov, P. S. Lejbengrubidr ; pod red. A. G. Koloskova. – M. : Prosveshhenie, 1984. – 272 s.
2. Bakhanov K. O. Teoriia i praktyka zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu do navchannia istorii v shkoli : monohrafiia / K. Bakhanov, S. Bakhanova, O. Barninets, N. Vientseva, O. Hurenko, D. Desiatov, H. Kashkarov, V. Myroshnychenko, O. Mokrohuz, V. Nyshcheta, A. Fedchyniak ; za zah. red. K. Bakhanova. – Donetsk : LANDON-XXI, 2012. – 520 s.
3. Bakhanov K. O. Uchnivski kompetensii yak skladova proqram z istorii dlia 12-richnoi shkoly / K. O. Bakhanov // Istoriiia v shkolakh Ukrainy : nauk.-metod. zhurnal. – 2004. – N 7. – S. 7–11.
4. Vlasov V. Chas i techiia richky ne chekaiut liudynu (Perevirka khronolohichnykh umin u protsesi tematychnoho kontroliu z istorii v osnovnii shkoli) / V. Vlasov // Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2007. – N 1. – S. 15–24.
5. Vlasov V. Yak pereviryty ta otsinyty istorychnu kompetentnist uchniv (do kontseptsii kontrolnykh robit Derzhavnoi pidsumkovoї atestatsii z istorii Ukrainy) / V. Vlasov // Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2010. – N 4. – S. 3–17.
6. Pometun O. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii istorychnii osviti / O. Pometun // Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2007. – N 6. – S. 3–12.
7. Pometun O. Metodyka navchannia istorii v shkoli / O. I. Pometun, H. O. Freiman. – K. : Heneza, 2006. – 328 s.
8. Pometun O. Formuvannia predmetnoi kompetentnosti uchniv u protsesi navchannia istorii v osnovnii shkoli / O. Pometun // Istoriiia i suspilstvoznavstvo v shkolakh Ukrainy: teoriia ta metodyka navchannia. – 2014. – N 4. – S. 6–9.
9. Fidria O. Chy mozhlyvo zrozumity istoriiu? (Metodolohiia istorii ta formuvannia khronolohichnykh i prostorovykh kompetensii uchniv) / O. Fidria // Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2004. – N 5. – S. 2–7.

Смагин И. И., доктор педагогических наук, доцент, ректор Житомирского областного института последипломного педагогического образования.

ЭВОЛЮЦИЯ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К РАБОТЕ С ХРОНОЛОГИЕЙ НА ШКОЛЬНЫХ УРОКАХ ИСТОРИИ

Освещены подходы к развитию хронологических умений в методике обучения истории. Охарактеризована проблематика изучения хронологии в контексте компетентностно ориентированного обучения. Определена структура хронологической составляющей предметной исторической компетентности. Выделены хронологическая, пространственная, информационная, логическая, аксиологическая составляющие предметной исторической компетентности. Высказаны предположения относительно содержательного наполнения когнитивного, операционно-деятельностного и аксиологического компонентов хронологической составляющей предметной исторической компетентности. Осуществлена попытка выстроить требования к формированию хронологической составляющей предметной компетентности на основе анализа обновленных программ для основной школы и наработок современной методики обучения истории.

Ключевые слова: хронология; предметная компетентность; хронологическая компетентность.

Smagin I., Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Rector of the Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education.

EVOLUTION OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO WORK WITH CHRONOLOGY AT SCHOOL LESSONS OF HISTORY

Approaches to the development of chronological skills in the methods of teaching history are highlighted. A knowledge approach to the study of chronology in the course of history in the Soviet school was transformed into activity: the students were trained to transform the acquired knowledge into skills. The transition to a competence approach in the teaching of history actualized the need for a clear structuring of the subject competence.

We propose to distinguish five constituent elements in its structure: chronological, spatial, informational, logical, axiological. Each of these five constituent elements, in their turn, is divided into three components: cognitive, operational-activity and axiological.

From the formation of chronological knowledge and skills, the methodology of teaching history has shifted to the development of a chronological component of the subject competence. We tried to build the requirements for the formation of a chronological component of the subject competence based on the analysis of the updated programs for the secondary school and the development of modern methods of teaching history.

The analysis of updated curricula in 2017 and methodological recommendations to them revealed that they direct teachers only to the formation of subject skills. They don't deal with the subject competence.

We have proposed a meaningful content of the cognitive, operational-activity and axiological constituent elements of the chronological component of the subject competence. It is stated that the formation of the cognitive and operational-activity constituent elements of the chronological component of the students' subject competence should take into account the need for a meaningful complication and deepening with each year of training within the history courses.

The proposed approach can be used by methodologists, teachers and curriculum developers. The content of the axiological constituent element in the context of the study of chronology requires a separate study.

Keywords: chronology; subject competence; chronological competence.